

Микола Малюга — науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України, магістр з права, економіки та управління Інституту політичних досліджень Страсбурського університету (2015-16 рр.), сертифікований спеціаліст з французької мови Університету ім. Мішеля Монтеня.

Коло наукових інтересів: асоціальна політика, технології соціальної роботи, регіональна політика, самоєфективність та протистояння професійному вигоранню.

e-mail: mykola.malyuga@gmail.com

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-2054-7444>

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-2-21-28>

УДК 37+31+314(477):06.392

CHILDFREE: НОВИЙ СТИЛЬ ЖИТТЯ ТА ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розкрито сутність поняття «чайлдфрі» як вільно обраний стиль життя, що виключає у послідовників руху наявність дітей та бажання стати батьками. Наведено визначення понять щодо представників «чайлдфрі», «чайлдхейтерс» і «чайлдлісс», а також охарактеризовано їхню життєву позицію щодо батьківства. Акцентовано увагу, що рух чайлдфрі поповнюється новими послідовниками у всьому світі, а також в Україні. Поміж українців кількість добровільно бездітних із року в рік тільки зростає. Все більше українців, як жінок, так й чоловіків, свідомо вирішують не бути батьками, але точні цифри навести досить складно, оскільки не виявлено в науковому дискурсі спеціальних досліджень. Крім того, офіційні статистичні дані щодо кількості послідовників руху чайлдфрі в Україні наразі відсутні. Порушено проблему сім'ї як джерела захисту й впливу на формування сімейних цінностей українців та можливі наслідки впливу руху чайлдфрі на соціально-культурну, моральну та демографічну сфери в Україні. Висвітлено статистичні дані щодо факторів зменшення кількості населення в Україні в сучасних умовах ризиків та невизначеності.

Ключові слова: чайлдфрі; добровільна бездітність; нуклеарна сім'я; усвідомлене (не)батьківство; бездітна родина або конкубінат; хвороба постіндустріальних країн; економічно «вимущена бездітність».

Постановка проблеми. Сучасне суспільство завдяки всесвітній глобалізації як об'єктивної закономірності розвитку людства постійно трансформується. Цей процес є неминучим й відбувається одночасно у всіх сферах людської життєдіяльності та абсолютно не зважає на державні кордони, національність, сталі вікові традиції тощо. Окрім того, з першої чверті ХХ ст. й дотепер сучасному суспільству притаманні цінності індивідуалізму та самореалізації. Сучасне постіндустріальне суспільство прийшло до того, що людина повинна мати можливість самостійного та свідомого вибору. Сьогодні особистість вільна у виборі професії, політичних поглядів, стилю життя, побудови свого унікального життєвого шляху, сексуальної орієнтації, партнера/рів, хобі, приєднання до певної субкультури тощо, тобто людина отримала більше прав і свобод для реалізації себе у житті. Але разом з цим, сучасне суспільство можна сміливо назвати «суспільством гедонізму та консюмеризму», бо часто відбувається споживацьке ставлення з боку людини до природи, інших людей, речей, грошей та інших необхідних ресурсів й потреб, йде постійний пошук вигоди й задоволення особистих потреб. Ідея про те, що отримання фізичного задоволення від життя є найвищим благом й головною

умовою щастя, сьогодні більшістю людства розглядається найголовнішою метою й вищою цінністю сучасного людського існування. Ця ідея прямо протилежна ідеї про те, що сім'я є найголовнішою цінністю у житті індивіда та суспільства в цілому.

Саме тому прихід нуклеарні сім'ї натомість розширеної сім'ї характерний для індустріального та постіндустріального типу суспільства. Для нуклеарної сім'ї характерні: мала чисельність (2-3 члени родини), автономія поколінь (батьки/інші родичі живуть окремо), більше цінується особистісний простір й вільний час, бажаний рівень життя, акцент розставлено на відносини між подружжям тощо. Материнство, батьківство та створення повноцінної сім'ї все більше виявляється незатребуваним та нівелюється у свідомості сучасної молоді, можна стверджувати, що сьогодні відбувається зіткнення між тими людьми (індивідами), що підтримують сталі традиційні сімейні цінності та добровільно бездітними з різних причин. Із позитивних моментів, треба зазначити, що процес переходу від розширеної сім'ї до нуклеарної в нашій країні до кінця не завершений, оскільки житлові умови часто не дозволяють новому подружжю жити окремо від батьків.

Сьогодні на тлі трансформації соціальних інститутів, як то ослаблення міцності традиційної сім'ї та довготривалості інституту шлюбу відбуваються й інші глобалізаційні процеси, як то: міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, поява криптовалюти, стандартизація законодавства, економічних і технічних процесів, міжнародний поділ праці, зближення культур різних країн тощо. Глобалізація (*англ. globalization, від лат. globus – куля, земна куля, глобус*) означає процес *всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації*) є однією з головних тенденцій розвитку сучасного світу, що істотно впливає на всі сфери життя людства у всіх країнах світу і, звісно, на Україну яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається в напрямі інтеграції в міжнародну спільноту [4]. На жаль, для України ці глобалізаційні процеси супроводжуються не тільки можливостями, а значними ризиками та збільшенням переліку факторів впливу, які на сьогоднішній день призводять до зменшення кількості населення нашої країни. Саме до таких факторів, згодом, можна буде віднести й добровільно бездітних людей, бо в сучасному суспільстві завдяки безперервній трансформації світогляду індивідів, цінностей, традицій, норм моралі та поведінки кількість представників чайлдфрі буде постійно збільшуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для України феномен добровільної бездітності є відносно новим соціальним явищем, яке знайшло прояв у 2004 році під час спілкування в різних тематичних Інтернет-ком'юніті, форумах і групах у соціальних мережах. Рух чайлдфрі в нашій країні, поки що не набув великих масштабів, але на просторі Інтернету можна знайти поодинокі інформацію відносно нього: статті в електронних виданнях, наукові праці та деякі офіційні статистичні дані. Так, О. Стрельник розглядає «добровільну бездітність» через пронаталістичний дискурс [11]; А. Шаповал зводить мотиви добровільної бездітності до психологічних травм у жінок [12], Л. О. Шевченко, Ю.В. Кобікова наводять детальний аналіз мотивів добровільної бездітності [3]. Однак системних досліджень цього феномену в Україні не проводилося та є новим напрямом, який потребує пильної уваги.

Мета статті: охарактеризувати феномен «чайлдфрі» як нове соціально-культурне явище притаманне для України, розкрити його специфіку й особливості, простежити тенденцію руху чайлдфрі як загрозливого фактору зменшення населення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кожного року 11 липня відзначається Всесвітній день народонаселення в планетарному масштабі, який був установлений Організацією Об'єднаних Націй у 1989 році, на згадку про День п'яти мільярдів, бо саме 11 липня 1987 року чисельність населення Землі перевищила 5 млрд осіб. Відтоді населення Землі тільки збільшується. Наприклад, у 2017 році кількість людей на нашій планеті становила 7 405 107 650 осіб, а якщо вірити прогнозам ООН, на Землі в 2050 році проживатиме від 7,9 до 10,9 мільярда людей [8].

Тож, можна констатувати, що у світі спостерігається активний приріст населення, то для України притаманна інша тенденція – кількість населення тільки невпинно зменшується. Причиною цього є зменшення кількості населення в Україні, що включає в себе багато факторів: високий рівень смертності українців; низька тривалість життя українців; низька народжуваність; пізніє дорослішання

сучасної української молоді; пізній шлюб та старіння материнства; стрімкий еміграційний потік з України; тощо та які активно вивчаються українськими соціологами та демографами.

У зв'язку з цим постають питання: чи можна в майбутньому віднести рух чайлдфрі до факторів зменшення населення в Україні? Чи може це треба зробити вже сьогодні? Рух чайлдфрі відносно нове соціальне явище в Україні, представники якого це люди, які не хочуть мати дітей, при цьому вони поважають право інших людей на батьківство та не нав'язують свій спосіб життя та поки що не утворюють офіційних організацій.

Вивчаючи вже майже півстоліття феномен руху чайлдфрі зарубіжні вчені сформулювали такі висновки: добровільна бездітність є «хворобою постіндустріальних країн», яка виникла в розвинених країнах із сталою економікою через стрімке перенасичення благами цивілізації; цей феномен в майбутньому буде тільки стрімко поширюватися в світі. Чайлдфрі (англ. childfree – вільний від дітей; англ. childless by choice, voluntary childless – добровільно бездітний) – рух, субкультура та вже деякою мірою, ідеологія, що характеризується свідомим небажанням мати дітей. Окремо необхідно виокремити представників «чайлдлісс» (англ. child-less) та «чайлдхейтер» (англ. childhate) від представників «чайлдфрі». У чому їх відмінність? Чайлдлісс – це людина, що не може мати дітей за медичними причинами. Чайлдфрі – це просто людина, яка не хоче мати дитину. Чайлдхейтери – це люди, що дійсно ненавидять дітей або відчують інші негативні почуття (відразу, огиду, зневагу тощо) до всього, що з ними пов'язано. Послідовників руху чайлдфрі може не влаштовувати лише «дисконфорт, який супроводжує наявність дітей або їх поведінка».

Рух чайлдфрі в Україні став відомий з 2004 року, але ще й досі серйозно не сприймається, оскільки в нашій країні домінуючу позицію займає традиційна мораль людей старшого покоління над світоглядом сучасної української молоді. Напевно тому цей феномен й не вивчається в Україні. Добровільна бездітність спочатку викликала в українців зацікавленість, як все нове та закордонне, подекуди дивування. Але після більш детального ознайомлення з сутніснозмістовим контекстом руху чайлдфрі він почав розглядатися як егоїзм, відмінність від норми, неприродність, безвідповідальність та взагалі, як такий феномен, який суперечить традиційно закладеним основам нашого слов'янського менталітету. Саме через це більшість українців, які свідомо не бажають заводити дітей, відкрито не позиціонують себе як послідовники руху чайлдфрі, не говорять відкрито про свій вибір боячись суспільного осуду, тим паче відкрито його не відстоюють.

Сьогодні дослідження повністю присвячені системному аналізу, виявленню специфіки феномену чайлдфрі, його переваг і недоліків, чинників впливу на розвиток людського капіталу в Україні відсутні. Саме тому дуже складно знайти конкретні офіційні статистичні дані щодо кількості послідовників руху чайлдфрі в Україні, але попри все питання добровільної бездітності включалось українськими вченими у інші дослідження. Так, наприклад, у квітні 2008 року Українським інститутом демографії та соціальних досліджень М.В. Птухи НАН України було проведено дослідження на тему «Сім'я та діти», яке показало цікаві результати, а саме: 1,2% респондентів, що свідомо вважали найкращою родину без дітей бо мали бажання «зосередитися на власних інтересах» і «мати більше вільного часу» [5]. Іншим фактом, який викликав стурбованість демографів, було те, що кожен п'ятий український респондент надав позитивну відповідь на запитання: «Чи вважає він виправданою свідому відмову репродуктивно здорових пар від народження дітей в Україні?». Причому в наймолодшій групі репродуктивного віку (15–19 років) частка тих, хто виправдовує відмову від народження дитини, була більшою, ніж в інших вікових групах [5].

Також, у межах цього дослідження вчені змогли описати вже деякі риси до портрету представників руху чайлдфрі, який склався в уяві українців... «Як правило, це успішна людина, яка добре заробляє, багато подорожує. Така людина бажана для будь-якого роботодавця, тому що не буде відволікатися на сім'ю та турботу про дітей, і роботодавець охоче візьме на роботу та буде матеріально заохочувати [2].

І дійсно, якщо проаналізувати тематичні Інтернет-ресурси (різноманітні веб-сторінки, групи в соціальних мережах, форуми, блоги тощо) створені послідовниками руху чайлдфрі в Україні, то можна констатувати, що найчастіше відвідувачами таких ресурсів є найбільш продуктивна, з точки зору народження дітей, вікова категорія – молоді люди віком від 19 до 35

років. Це мешканці переважно великих міст, які мають вищу освіту та високооплачувану роботу, вони зосереджені на собі та не є палкими прибічниками збереження традицій та традиційного укладу життя. Тобто легко простежується тенденція: чим більш освіченою є людина, тим вона більш мобільною вона є у житті та більше докладає зусиль для свого подальшого вдосконалення, саморозвитку та самореалізації та тим менше дотримується традицій, суспільно прийнятих норм і цінностей.

Тому логічно, що послідовники руху чайлдфрі в Україні відчуваючи тиск та незрозуміння з боку оточення, разом з однокумцями, перейшли у «віртуальний світ», де можна не приховувати своїх справжніх переконань, спілкуватися, черпати, створювати та поширювати нову інформацію в соціокультурному просторі українського суспільства. Звісно впливати чи контролювати процес обміну інформацією у «віртуальному світі» фактично неможливо.

До речі, під час розгляду феномену добровільної бездітності в Україні цікавими для аналізу є статистичні дані факторів зменшення кількості населення України за останні роки, надані вченими Інституту демографії та соціальних досліджень М.В. Птухи НАН України. До факторів зменшення кількості населення в Україні віднесено: низька народжуваність; пізне дорослішання сучасної української молоді; пізній шлюб та старіння материнства; стрімкий еміграційний потік з України; високий рівень смертності українців; низька тривалість життя українців тощо [6].

Зазначимо, що з початку незалежності України чисельність населення України почало скорочуватись, але депопуляція проходила без різких зростань, а упродовж 2008-2013 років спостерігалось навіть покращення ситуації: до позитивної динаміки народжуваності приєдналася позитивна динаміка смертності. Однак, після подій 2013-2014 років різко погіршилися обидва показники, й надалі динаміка народжуваності тільки поступово знижується.

Так, за даними Державної служби статистики України в 2017 році народилося 364 тисячі дітей (без урахування АР Крим та окупованих територій Донецької і Луганської областей), що значно менше ніж у 2014 році (навіть без урахування АР Криму) коли народилося 446 тисяч дітей [1].

Як вже зазначалося вище, в світі спостерігається активний приріст населення але в Україні все навпаки. За даними Державної служби статистики України, станом на кінець 2018 року в Україні офіційно проживає 42,4 млн. людей. Як наголошують експерти, населення України упродовж останніх десяти років скоротилося більш ніж на 3,5 мільйони людей, а вже через чверть століття чисельність українців може зменшитися ще на 5,5 мільйонів. Ця ситуація обумовлена значною часткою людей пенсійного віку в Україні, а нестабільні економічні фактори розвитку нашої країни вкрай негативно впливають на здоров'я та спосіб життя, що обирають українці, і як наслідок, значне збільшення випадків передчасної смертності. Наприклад, ще 50 років тому в Україні тривалість життя була більша, ніж в Європі й навіть Японії [9].

Але з того часу ці країни зробили значний крок у поліпшенні ситуації зі смертністю за рахунок «самозбережувальних» чинників: розгорталися кампанії за здоровий спосіб життя, за здорове довкілля, за попередження хронічних та інфекційних патологій тощо. А в Україні, на жаль, з того часу незважаючи на прийняті програми на державному рівні не відбулися помітні зрушення. Саме тому українці відстають за тривалістю життя чоловіків на 10-14 років, а жінок – на 7-8 років.

Ще один фактор зменшення кількості населення – це запізніле дорослішання теперішньої української молоді. У науковому обігу часто застосовуються поняття фізіологічного та соціального дорослішання, останнє відсувається на дорослий вік та визначається не тільки окремим проживанням від батьків, але й комплексом того, що дозволяє людині повністю бути самостійною в суспільстві та забезпечувати власну життєдіяльність: це рівень освіти, професія, самореалізація, самонавчання тощо. В Україні окрім тривалого періоду навчання молоді важко зреалізувати одержані теоретичні знання в дії та набути професійний досвід, звідти й невпевненість й матеріальна нестабільність, що змушує молодь жити в сім'ї батьків, а не окремо. Звідси й дуже повільне соціальне дорослішання української молоді.

Також, вчені Українського інституту демографії та соціальних досліджень М.В. Птухи

НАН України звернули увагу й на пізніший шлюб та старіння материнства. Загалом, підвищення віку вступу до шлюбу є світовою тенденцією і тому й Україна не є винятком у цьому процесі. З 2000 року відсоток жінок, які вступили до шлюбу у віці до 20 років, скоротився в два рази – з 40 % до 20 %. Проте, якщо порівняти Україну з Європою, то в більшості європейських країн перший шлюб у жінок припадає на 30 років або пізніше. Якщо взяти 2017 рік, то перший шлюб середньостатистичної пари в Україні припадає на 25 років для жінок і близько 28 років для чоловіків. На підставі статистичних даних Міністерства соціальної політики України 2016 -2017 років середній вік вступу до шлюбу для жінок – 28 років, чоловіків – 31 рік [7].

Щодо старіння материнства, то час народження першої дитини в Україні відсувається на більш дорослий вік. Так, якщо раніше жінки у віці 20-24 років вважалися найбільш активними в дітородному відношенні, то зараз це жінки 25-29 років, як зазначають статистичні дані 2017 року, а середній вік матері при народженні первістка для жінок становить 25 років.

За даними Державної служби статистики України українські родини здебільшого виховують одну дитину – 74 %, майже 15 % – двох дітей, а 3 % – виховують трьох і більше дітей. Причина такого стану полягає в боязні та небажанні подружніх пар народжувати більше ніж двох дітей через низький рівень заробітної плати, матеріальні труднощі, невпевненість у майбутньому чи власні погляди на життя. Якщо брати показник сумарної народжуваності, то в Україні він складає 1,4 дитини тобто у нас на 10 жінок припадає 14 дітей. Задля досягнення простого відтворення населення на 10 жінок має бути 22 дитини. За такого показника населення не буде зростати, але й не буде зменшуватися [2].

Якщо взяти до уваги ще й фактор виплат при народженні дитини в Україні, що становлять лише 41 280 гривень (постанова КМУ від 27 грудня 2001 р. № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» [10]), то зрозуміло, що розмір такої соціальної допомоги спонукає до народження дітей у неблагонадійних і малозабезпечених родинах, де гроші йдуть не на догляд та розвиток дитини, а на утримання всієї родини. Навіть таке захоочення, як одноразова допомога – пакунок малюка (бебі-бокс) чи оплата податкової знижки при використанні послуги з догляду за дитиною «Муніципальна няня» суттєво не вплине ані на збільшення показників народжуваності, ані на бажання мати більше однієї дитини в родині. В Україні фактично усі няні працюють не офіційно, щоб родина могла скористатися цією програмою треба знайти таку няню, що працює офіційно, а це невігдно в сучасних реаліях.

Також, вагомим фактором зменшення кількості населення, що викликає занепокоєння, є стрімкий еміграційний потік українців, що масово виїжджають в різні країни світу. Наша країна втрачає свій трудовий потенціал – своє молоде, освічене та професійно підготовлене населення, що вкрай негативно позначається на економічному, політичному, соціально-культурному, демографічному стані України та якості життя того населення, що залишилось. Цю проблему деякою мірою можна було б компенсувати високим рівнем іммігрантів, як це роблять більшість європейських країн. Однак, кількість приїжджих в Україну занадто мала й не може компенсувати, ані низьку народжуваність, ані втрату трудового потенціалу нашої країни, ані вплинути позитивно на якісний стан населення (якісний стан населення – це стан здоров'я (фізичне або генетичне), освіти, кваліфікації тощо).

Відповідно до, за прогнозів експертів Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України частка українців трудового, активного віку невдовзі скоротиться на 6,6 мільйона людей. Окремого розгляду, також, потребує й негативний вплив на економічну, політичну, соціально-демографічну, культурну ситуації в Україні анексія Російською Федерацією АР Криму та агресія Росії на сході України, про що автор статті просто не в змозі не згадати.

Наведені вище статистичні дані надають змогу констатувати наявність глибокої демографічної кризи в Україні, що йде врозрід із державними доктринами відтворення населення, для подолання якої вже давно замало зміни способу життя українців, світогляду, а також змін у ставленні до сімей та кількості дітей в них. На сьогодні держава здебільшого приділяє увагу підвищенню

кількісним показникам населення, тоді як підвищення якісних показників рівня життя українців все більше залишаються на рівні декларативної державної уваги без адресного сприяння.

Наведені вище зовнішні та внутрішні негативні фактори не сприяють розвитку, зміцненню та розквіту нашої країни. На тлі всіх наведених вище факторів ідеї руху чайлдфрі мають тенденцію лише до стрімкого зміцнення в свідомості людей та їх поширення. У період нестабільності та невпевненості в своєму майбутньому, добровільна бездітність, а в Україні це здебільшого економічно «вимушена бездітність» може успішно трансформуватися у «стиль життя» сучасних українців.

Саме тому, детальне вивчення соціального модусу феномену чайлдфрі, здійснення моніторингу його поширення та стрімкого закріплення в свідомості українців, а також аналіз специфіки цього феномену є актуальним задля системного аналізу та розгляду в нашій країні вже сьогодні, для того щоб завтра цей феномен не був включений окремим пунктом у фактори зменшення кількості населення в Україні.

Висновки. Підсумовуючи наведене вище слід зазначити, що сімейний устрій та традиційні сімейні цінності в Україні змінюються відповідно до світових соціокультурних і економічних трансформацій, детермінованих переходом до постіндустріального типу суспільства, стрімким розвитком несільськогосподарських занять і промисловості, а також неймовірною для першої та другої декади XXI століття, мобільністю сучасних людей, кардинальною зміною погляду на роль жінки в родині та суспільстві завдяки поширенню ідей феміністичного руху в світі. Як наслідок, спосіб життя людей сьогодні набуває також змін завдяки приділенню усе більшої уваги розвитку особистості та кар'єрному зростанню, вибору на користь раціоналістичної та прагматичної поведінки у житті, бажанню максимально реалізувати та прожити повне, насичене подіями життя собі в насолоду, і як результат, у XXI столітті, маємо домінування особистісних інтересів людей над загальносуспільними. Безперечно, для українців, традиційна родина поки що залишається найважливішою цінністю у житті, але в поняття родина вже не закладено обов'язкову реєстрацію шлюбу, бо співмешкання (конкубінат) або партнерські відносини є світовою нормою. Конкубінат (бездітна родина) – приклад нового типу сучасної родини з докорінною зміною сімейних цінностей. Така родина обирає свободу, самореалізацію обох партнерів та отримання задоволення в процесі існування й життєдіяльності в сучасному суспільстві споживання та найчастіше характеризується відсутністю дітей. Такий шлюб не є міцним та надійним, і виступає скоріш як «проміжкова ланка» між особистісною свободою та традиційним шлюбом. Сьогодні в українському суспільстві, як і в світі, відбувається глибока трансформація соціальних інститутів, перш за все традиційної сім'ї та шлюбу, завдяки чому виникнення та стрімке поширення ідей руху чайлдфрі (добровільної бездітності) можна розглядати як показник кризи суспільства в цілому. Окрім трансформації суспільних цінностей та поглядів на життя, матеріальний складник в Україні чинить вагомий вплив на створення традиційних родин та особливо на народжуваність дітей.

Так, якщо в західних країнах, із стабільними політико-економічними показниками розвитку, добровільна бездітність є здебільшого добровільною (окрім чайлдлісс) та усвідомленим вибором, то в Україні більшість сімей живуть в умовах економічної нестабільності та невпевненості в завтрашньому майбутньому. В умовах низького рівня життя, порівняно з розвиненими країнами світу, наявність у родині дітей українцями розглядаються як основний фактор постійних великих фінансових витрат, а в результаті – бідності. Саме тому й відмова від народження дітей в українських родинах стає все більше соціально-економічним самозахистом, а ніж усвідомленим вибором.

Таким чином, в Україні простежується навіть не тенденція чітко усвідомленої та добровільної бездітності, а скоріше тенденція «вимушеної бездітності», оскільки українцями здебільше робиться вибір на користь матеріального благополуччя та прогнозованої матеріальної стабільності сьогодні й зараз.

Резюмуючи треба додати, що феномен добровільної бездітності загалом має складну соціокультурну та психобіологічну природу, потребує подальшого детального вивчення усіх напрямів, які зумовлюють його виникнення та стрімке поширення задля збереження не тільки інституту традиційної української родини та шлюбу, а й для запобігання трансформації ідей руху чайлдфрі у вирішальний фактор зменшення кількості населення в Україні.

Використані джерела

1. Аксьонова С., Слюсар Л. В Україні спостерігається старіння материнства людей// Ukr.media. 2018. URL:<https://ukr.media/ukrain/366685/> (Дата звернення 21.02.2019).
2. Аксьонова С., Слюсар Л. Чи змінилися за останній час українці? Національна академія наук. 2018. URL:<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4190> (Дата звернення 27.02.2019).
3. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях: навч. посіб. Л. О. Шевченко, Ю.В. Кобикова та ін. Київ, 2015. URL: http://afew.org.ua/wp-content/uploads/2015/08/Gender-Study_for-web.pdf. (Дата звернення 24.02.2019).
4. Глобалізація. Wikipedia. 2019. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
5. Курило І.О. Населення України. Народжуваність в Україні в контексті суспільно-трансформаційних процесів: колект. монографія. 2008. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11666/03-Kyrulo.pdf?sequence=1>. (Дата звернення 23.02.2019).
6. Курило І.О. Чому в Україні смертність вища, ніж народжуваність? Радіо Свобода. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28859966.htm>. (Дата звернення 27.02.2019).
7. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/presentation/20180530/presentation.pdf>. (Дата звернення 27.02.2019).
8. Овсієнко Т. Населення Землі збільшується, а України – зменшується. Чому?// TIMES/ZT. URL: <https://times.zt.ua/naseleण्या-zemli-zbilshuyetsya-a-ukrayiny-zmenschuyetsya/>. (Дата звернення 27.02.2019).
9. Орлова Т. Чому життя японця на чверть довше за життя українця? ZN,UA. 2016. URL:https://dt.ua/HEALTH/chomu-zhittya-yaponcy-na-chvert-dovshe-za-zhittya-ukrayincy-a_.html. (Дата звернення 27.02.2019).
10. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751. Офіційний ВПУ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF> (Дата звернення 28.02.2019).
11. Стрельник О. (Не)батьківство як вибір: добровільна бездітність у наукових та суспільних дискусіях. Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2012. URL: http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2012/2/2_2012.pdf (Дата звернення 26.02.2019).
12. Шаповал А. «Чайлд-фрі» – новітня загроза зниження народжуваності. 2011. URL: <http://www.viche.info/journal/2568/>. (Дата звернення 23.02.2019).

References

1. Aksonova S., Sliýsar L. V Ýkraïni sposterigaetsia starinnia materinstva liýdei// Ukr.media. 2018. URL:<https://ukr.media/ukrain/366685/> (Data zvernennia 21.02.2019).
2. Aksonova S., Sliýsar L. Chi zminilisia za ostannii chas ýkraïntsi? Natsionalna akademiia naýk. 2018. URL:<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4190> (Data zvernennia 27.02.2019).
3. Gender ý psihologichnih ta sotsiologichnih doslidjenniah: navch. posib. L. O. Shevchenko, Iý.V. Kobikova ta in. Kiïv, 2015. URL: http://afew.org.ua/wp-content/uploads/2015/08/Gender-Study_for-web.pdf. (Data zvernennia 24.02.2019).
4. Globalizatsiia. Wikipedia. 2019. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
5. Kýrilo I.O. Naseleñnia Ýkraïni. Narodjývanist v Ýkraïni v konteksti sýspilno-transformatsimih protsesiv: kolekt. monografii. 2008. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11666/03-Kyrulo.pdf?sequence=1>. (Data zvernennia 23.02.2019).
6. Kýrilo I.O. Chomý v Ýkraïni smertnist via, nij narodjývanist? Radio Svoboda. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28859966.htm>. (Data zvernennia 27.02.2019).
7. Ministerstvo sotsialnoï politiki Ýkraïni. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/presentation/20180530/presentation.pdf>. (Data zvernennia 27.02.2019).
8. Ovsienko T. Naseleñnia Zemli zbilshýetsia, a Ýkraïni – zmenschýetsia. Chomý?// TIMES/ZT. URL: <https://times.zt.ua/naseleण्या-zemli-zbilshuyetsya-a-ukrayiny-zmenschuyetsya/>. (Data zvernennia 27.02.2019).
9. Orlova T. Chomý jittia iapontsia na chvert dovshe za jittia ýkraïntsia? ZN,UA. 2016. URL:https://dt.ua/HEALTH/chomu-zhittya-yaponcy-na-chvert-dovshe-za-zhittya-ukrayincy-a_.html. (Data zvernennia 27.02.2019).
10. Pro zatverdjenñia Porjadký priznachennia i viplatì derjavnoï dopomogi sim'iam z ditmi: postanova Kabinetý Ministriv Ýkraïni vid 27 grýdnia 2001 r. № 1751. Ofitsiinnu VRÝ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF> (Data zvernennia 28.02.2019).
11. Strelnik O. (Ne)batkivstvo iak vibir: dobrovilna bezditnist ý naýkovih ta sýspilnih diskýsiah.

- Visnik natsionalnogo tehnicnogo úniversytetu Ýkraïni «Kíïvskii politehnicnii instytút». 2012. URL: http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2012/2/2_2012.pdf (Data zvernennia 26.02.2019).
12. Shapoval A. «Chaild-fri» – novitnia zagroza znižennia narodjývanosti. 2011. URL: <http://www.viche.info/journal/2568/>. (Data zvernennia 23.02.2019).

Николай Малюга, научный сотрудник отдела экономики и управления общим средним образованием Института педагогики НАПН Украины

CHILDFREE: НОВЫЙ СТИЛЬ ЖИЗНИ И ВЫЗОВ ДЛЯ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

В статье раскрыто понятие «чайлдфри» как свободно избранный стиль жизни, исключающий у последователей движения наличие детей и желание стать родителями. Приведены определения понятий в отношении представителей «чайлдфри», «чайлдхейтеры» и «чайлдлесс», а также охарактеризована их жизненная позиция относительно родительства. Акцентируется внимание, что движение чайлдфри пополняется новыми последователями по всему миру, и Украина не является исключением в этом процессе. Среди украинцев количество добровольно бездетных из года в год только возрастает. Все больше украинцев, как женщин, так и мужчин, сознательно решают не быть родителями, но точные цифры привести достаточно сложно, поскольку специальные исследования именно этого феномена не найдены. Кроме того, официальные статистические данные по количеству последователей движения чайлдфри в Украине пока отсутствуют. Определена проблема семьи как источника защиты и влияния на формирование семейных ценностей украинцев и возможные последствия влияния движения чайлдфри на социально-культурную, нравственную и демографическую сферы в Украине. Освещены статистические данные о факторах уменьшения населения в Украине в современных условиях рисков и неопределенности.

Ключевые слова: чайлдфри; добровольная бездетность; нуклеарная семья; осознанное (не) родительство; бездетная семья или конкубинат; болезнь постиндустриальных стран; экономически «вынужденная бездетность».

Mykola Maliuha, Researcher at the Economics and Management of General Secondary Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

CHILDFREE: A NEW LIFESTYLE AND CHALLENGE FOR UKRAINIAN SOCIETY

The article reveals the concept of “childfree” as a freely chosen lifestyle, which excludes among the followers of the movement the presence of children and the desire to become parents. The definitions of the concepts in relation to the representatives of “childfree”, “child haters” and “childless” are given, and their life position regarding parenthood is also described. It is emphasized that the childfree movement is replenished with new followers around the world, and Ukraine is not an exception in this process. Among Ukrainians, the number of voluntarily childless from year to year only increases. More and more Ukrainians, both women and men, deliberately decide not to become parents, but the exact data are difficult to cite because special studies of this particular phenomenon have not been found. In addition, official statistics on the number of followers of the childfree movement in Ukraine are not yet available. The problem of the family as a source of protection and influence on the formation of family values of Ukrainians and the possible consequences of the influence of the childfree movement on the socio-cultural, moral and demographic spheres in Ukraine are identified. Statistical data on the factors of Ukrainian population decline under the current conditions of risks and uncertainty in Ukraine are covered.

Keywords: *childfree; voluntary childlessness; nuclear family; conscious (non)parenting; childless family or concubinage; disease of post-industrial countries; economically “forced childlessness”.*